

спрямувати допомогу тим, хто потребує її найбільшою мірою. У той же час монетизація соціальних пілг дозво-

лить пільговим категоріям більш гнучко витратити кошти, які виділяються їм як соціальна допомога.

Література:

1. Чишкала Л.А. Вдосконалення державної допомоги малозабезпеченим сім'ям / Л.А. Чишкала [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2014-3/doc/5/11.pdf>.

2. Івашова Л.М. Фінансові механізми реалізації соціальної політики держави: пільги та субсидії для населення / Л.М. Івашова, М.Ф. Івашов // Вісник АМСУ. Серія: «Державне управління». – 2013. – № 2 (9). – С. 34–42.

3. Лутицька Л.П. Соціальний захист малозабезпечених верств населення та методи його вдосконалення / Л.П. Лутицька // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2013. – Вип. 4. – С. 43–48.

4. Бондаренко Ю.М. Удосконалення державних механізмів регулювання соціального захисту населення / Ю.М. Бондаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/4/07.pdf>.

Міклашевський Тарас Богданович, *головний державний інспектор сектору моніторингу доходів та обліково-звітних систем Червоноградської ОДПІ ГУДФС у Львівській обл.*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Необхідність невідкладного реформування усіх сфер суспільного життя в сучасних умовах не піддається сумніву, продиктована як цивілізаційним вибором українського народу, так і вимогами європейської спільноти. В царині економіки однією із ключових реформ, який вимагає вітчизняне суспільство є реформа податкової системи. Без її проведення марно очікувати подолання деструктивних процесів в господарському комплексі країни, забезпечення його поступального розвитку і, зрештою, підвищення суспільного добробуту. При цьому досягнення збалансованої та узгодженої сукупності податкових платежів має поєднуватись в рамках податкової реформи з вдосконаленням відносин між платниками

податків та органами фіскальної служби.

Питання реформування податкової системи доволі широко дискутуються у наукових джерелах. Вони стали предметом дослідження таких вчених, як М. Кравченко, І. Криницький, А. Крисоватий, М. Кучерявенко, О. Лукашев та ін. Разом з тим, динамічна зміна макроекономічної та політичної ситуації в Україні ставить перед податковою системою все нові завдання та виклики, що актуалізує питання вироблення нових орієнтирів її реформування. Реформа податкової системи має проводитись у трьох вимірах: по-перше, впорядкування кількості та структури обов'язкових податків та зборів; по-друге, оптимізація елементів податко-

вих платежів (база оподаткування, ставки та терміни сплати платежів, ін.) для забезпечення прийняттого для розвитку бізнесу податкового навантаження та, водночас, фіскальної достатності оподаткування; по-третє, вдосконалення практики адміністрування податків та зборів, перетворення фіскальної служби з наглядово-карального органу в орган фіскального сервісу.

Недоліки чинної податкової системи ведуть до консервації негативного сприйняття податкового обов'язку з боку бізнесу, перешкоджають поліпшенню ділового клімату й виведенню економіки зі стану рецесії. До числа найбільш негативних наслідків чинної практики оподаткування зараховують:

- накопичення податкового боргу платників податків перед бюджетами усіх рівнів та державними цільовими фондами. Ця проблема ускладнюється низькою дієвістю механізмів, які забезпечують відповідальність платників за виконання фіскальних зобов'язань; періодичним списанням заборгованості зі сплати податків окремим галузям економіки чи платникам під приводом їх підтримки; проведенням бюджетних взаємозаліків, які знижують мотивацію до своєчасної та повної сплати податкових зобов'язань. В сукупності ці причини сприяють укоріненню у суспільній свідомості зневажливого ставлення до виконання податкових зобов'язань;

- значні масштаби ухилення від сплати податкових зобов'язань з використанням як легальних, так і не легальних методів. На думку експертів, масштаби ухилення від плати податків в Україні визначаються не стільки розмі-

рами ставок податків, скільки викривленням умов конкурентної боротьби через нерівномірний розподіл податкового тягаря; безпрецедентним масштабом корупції; збереженням високого рівня зарегульованості економічної діяльності; слабким розвитком податкової культури й усвідомлення податкового обов'язку громадянина перед державою;

- нерівномірний розподіл податкового навантаження. Через існування виключень та особливих режимів у податковому законодавстві основний тягар зі сплати податкових надходжень до бюджету покладений на обмежене коло платників. Значна частина платників податків незаконно зменшують фіскальні зобов'язання перед державою, що змушує її посилювати податковий тиск на законослухняних платників для наповнення бюджету. Також вимагає свого вирішення проблема існування у податковому законодавстві норм, які передбачають авансову сплату податків чи їх переплату, що веде до вимивання обігових коштів підприємств;

- нестабільність та запутаність податкового законодавства. Ця проблема залишається не вирішеною навіть попри прийняття Податкового кодексу, адже багато норм податкового законодавства досі не систематизовані; не усунуто можливості для дискреційного застосування окремих законодавчих норм до різних платників з боку фіскальних органів; збережено чимало норм непрямой дії, внаслідок чого велика кількість питань у царині оподаткування регулюють підзаконні акти (часто вони суттєво викривляють норми

базового нормативного акту або й навіть суперечать йому). Такий законодавчий «хаос» в поєднанні з нестачею консультативного, методичного забезпечення спричиняє численні помилки при розрахунку платниками податкових зобов'язань, є сприятливим середовищем для зловживань та корупції.

Вирішити окреслені проблеми може проведення податкової реформи, що має полягати не тільки у коригуванні кількості податків чи маніпулюванні ставками, але також передбачати новий формат співпраці між платниками і податковою службою, побудований на засадах взаємного урахування інтересів. Між тим, практика останніх років з реформування податкових норм показує, що зміни мають переважно косметичний характер і практично не вносять принципових новацій у процес розрахунку і сплати податків і зборів. Так, наприкінці 2014 р. одним із головних досягнень уряду визначали скорочення кількості податків з 22 до 9. Між тим, це скорочення мало механічний характер та не призвело до послаблення податкового тиску на бізнес, адже:

– по-перше, деякі податки перейшли із одного типу платежів до іншого. Для прикладу, плата за землю була переведена зі складу загальнодержавних до числа місцевих податків;

– по-друге, формальне зменшення кількості податків відбулось за рахунок об'єднання в єдиний тих податків і зборів, які існували раніше. Зокрема, рентна плата увібрала до себе цілу низку платежів: рентну плату за транспортування нафти і нафтопродуктів природного газу та аміаку територією

України рентну плату за нафту природний газ і газовий конденсат що видобувається в Україні збір за користування радіочастотним ресурсом України збір за спеціальне використання води збір за спеціальне використання лісових ресурсів [1];

– по-третє, були ліквідовані платежі, які або не можна було запровадити на території всіх територіальних громад в Україні або неефективні податки (наприклад, податок з власників собак та ін.).

Разом з тим, скорочення кількості податків перетворилося сьогодні на своєрідну ідею-фікс, оскільки, як наголошує М. Жернаков, окремі зміни до Податкового кодексу України в контексті об'єднання платежів є штучними та непослідовними [1]. Примітно, що зарубіжний досвід переконливо доводить, що кількість податків не має принципового значення для бізнесу, більш важливим у цьому ракурсі є рівень податкового навантаження. Для прикладу, у Японії податкова система налічує понад 100 податків, зборів та обов'язкових платежів, кількість фіскальних платежів у Франції не перевищує 40. Разом з тим, рівень податкового навантаження на бізнес у Японії суттєво нижчий, ніж у Франції [3]. Отож, спрощення податкової системи має вирішити принципово важливе питання – зниження податкового тиску на бізнес для формування стимулів до економічного росту. Ідеологічним підґрунтям цього має бути ідея оптимального поєднання фіскальної та регулюючої функцій податку. Примат однієї із них за рахунок іншої призведе до порушення пропорцій суспільного вироб-

ництва, стагнації економічного розвитку.

Тактичними пріоритетами у реформуванні податкової системи, на наш погляд, мають стати:

– оптимізація розподілу податкового тиску по факторах виробництва. На думку багатьох фахівців у галузі оподаткування, сучасна податкова система України передбачає перекіс на користь прямих податків (оподаткування праці), натомість навантаження на капітал (нерухомість, землю, грошовий капітал та ін.) залишається недостатнім;

– вдосконалення практики оподаткування особистих доходів в контексті подальшого зниження податкового тиску на працю і спрощення адміністрування платежів. Навіть після зниження, ставка єдиного соціального внеску в Україні залишається вищою, ніж у більшості розвинутих країн Європи та США. Також потребує розгляду питання впровадження нових форм оподаткування фізичних осіб підприємців (патенти), що дасть можливість спростити реєстрацію, облік, оподаткування, звітність і припинення підприємницької діяльності фізичними особами;

– вдосконалення адміністрування податків і зборів за рахунок введення впровадження єдиного рахунку для сплати податків (крім ПДВ); впровадження електронних сервісів для платників податків (електронний реєстр

чеків, реєстр акцизних марок, електронний кабінет); зменшення кількості форм первинних документів, можливостей їх використання в електронному вигляді та часу на ведення обліку) та ін. [2];

– реформування Державної фіскальної служби в напрямку її перетворення на службу сервісного типу. На сьогодні фіскальна служба в Україні концентрує функції з розробки законопроектів та їхнього роз'яснення, консультування платників податків; приймання і обробки звітності та її моніторингу, прийняття рішень щодо об'єктів для перевірок та їх проведення; прийняття рішень щодо застосування санкцій, розгляду питань щодо їх оскарження, участі у судових справах та ін. Поєднання в єдиному органі чималого спектру наглядових, контрольних, каральних та інших функцій створює умови для невиправдано широкого застосування репресивних дій щодо платників, що створює ідеальне середовище для здійснення корупційних дій. Відтак, податкова реформа, серед іншого, має передбачати розділення між окремими інституціями законотворчої, сервісної та контролюючої функцій Державної фіскальної служби, а також посилення відповідальності держави перед платниками податків за завдані збитки внаслідок дій фіскальних органів або їхньої бездіяльності.

Література:

1. Жернаков М. Реформування податкової системи: вихідні орієнтири / М. Жернаков // Вісник Чернівецького факультету НУ «Одеська юридична академія». – 2015. – № 1. – С. 60–67.

2. Податкова реформа (бюджетний та податковий аспекти, пріоритети на 2016 рік) // Громадська платформа «Реанімаційний пакет реформ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rpr.org.ua/news/eksperty-vyznachyly-priorytety-podatkovoji-reformy-na-2016-rik/>.

Муца Ірина Михайлівна, *головний спеціаліст відділу з виплати пенсій
Управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі*

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Питання пенсійного забезпечення займають важливе місце в економічній і соціальній політиці будь-якої країни. Досконалість пенсійних систем та розмір пенсій громадян відображають зрілість суспільних відносин в країні. Сьогодні пенсійні системи існують практично у всіх країнах світу. Проте, вони мають істотні відмінності, що зумовлені економічним розвитком країн, особливостями поділу відповідальності між державним і приватним секторами, а також історичними традиціями окремо взятої країни.

Кожна держава обирає свій шлях вирішення цієї проблеми, однак досвід інших країн є важливим для України, оскільки в країні продовжується процес реформування пенсійної системи.

Так, наприклад, діюча система пенсійного страхування в Швеції – універсальна система з встановленими (визначеними) виплатами, яка є обов'язковою для всіх громадян і людей, що працюють у Швеції. Народна і трудова пенсії замінені новою солідарною системою з умовно накопичувальними рахунками та доповнюється чисто накопичувальною системою з індивідуальними рахунками. Мінімальний вік виходу на пенсію для обох систем – 61 рік. Можливий вибір різних комбіна-

цій після досягнення цього віку. Трудові пенсії підкріплені гарантією відповідного мінімуму, величина якого визначається виходячи з матеріального стану родини і встановлена людям, які досягли 65 років [6].

Ставка внеску у новій пенсійній системі складає 18,5% заробітку який сплачує роботодавець і працівник порівно. Із загальної ставки внеску 16% йде до умовно накопичувальної системи, а 2,5% – до чисто накопичувальної системи. Права в солідарній системі чітко визначені та еквівалентні умовним заощадженням на рахунку працівника. Це дає змогу розрахувати вартість додаткових витрат для покриття цих прав [6].

Згідно із Законом про пенсійне страхування, який вступив у дію в липні 1998 р., пенсійна система Хорватії складається трьох рівнів: солідарна система; обов'язкова накопичувальна система; добровільна накопичувальна система. Заходи щодо реформування солідарної системи полягали, перш за все, в поступовому підвищенні пенсійного віку з 60 до 65 років для чоловіків та з 55 до 60 років для жінок. Сьогодні вік виходу на пенсію становить 63 роки для чоловіків і 57 років для жінок. Не-